Tånga hed

Välkommen till Tånga hed

År 1862 upprättade bönderna i Hägrunga by ett avtal med Kungliga Göta Artilleriregemente, A2, om försäljning av Tånga hed. Regementet som var förlagt till Kviberg i Göteborg behövde för sina övningar ett större område och heden ansågs lämplig för sin närhet till Vårgårda station och den goda tillgången på vatten. Från Dösebacka flyttades stallar, officers-, proviant- och möbelbaracker, ammunitionsförråd och andra byggnader. Underofficerare och manskap fick nöja sig med att bo i tält ända fram till 1933 då förläggningsbaracker restes.

Marschvägen från Heden i Göteborg till Tånga hed var sju mil lång och på hästarnas tid tog den två dagar i anspråk. Kolonnen med sina 13 staber, 800 värnpliktiga, 700 hästar, 36 kanoner, lika många ammunitionsvagnar och 18 packvagnar sträckte sig utefter en två kilometer lång sträcka av marschvägen som gick under namnet Tångavägen. När regementet med musikkåren i täten anlände till Vårgårda gick ortsborna man ur huse för att välkomna och se på ståten.

I en dagordning upprättad 1898 kan man läsa att reveljen gick klockan 5 på morgonen. Den spelades av musikkåren som marscherade runt hela lägret. Så följde vattning, rykt och fodring av hästarna, frukost, korum och därefter tre timmars körning, rikt-övningar och målskjutning med tidvis skarp ammunition. Efter middagen kom ett eftermiddagspass där fotexercis ingick och så småningom gick taptot.

Uniform använd mellan åren 1890-1930

Ett sekel på Tånga hed

Under åren 1867-1884 var Artilleriskolan förlagd till Tånga hed. När regementet fick nya kanoner och skarpare vapen blev heden för liten och 1884 togs Remmene skjutfält i bruk. Av ekonomiska skäl drogs A2 in 1962 och den 15 mars samma år hade regementet en minnesfest då de sista skotten avlossades. En minnessten restes månaden efter och vid den står två gamla kanoner på vakt. Under åren 1963 till 1995 användes heden av I 15 i Borås.

Traditionen att använda heden för ”idrottsliga ända-mål” tog sin början med Tångabalen och Tångadagen som anordnades under A2:s tid. Till dessa inbjöds artilleristernas fruar och fästmör och traktens ungdomar mötte upp i stora skaror. Man dansade till regementsmusik på gräsbackarna så dammet yrde, anordnade ryttartävlingar och tävlingar med skämtsamma inslag. De körskadade furor som fortfarande står kvar på hedens sydöstra del berättar om tävlingar som anordnades med sexspann. När vagnarna sladdade runt stammarna skadade navkapslarna barken. Så småningom uppfördes en idrottsplats på hedens västra del och under 1940- och 50-talen användes området som marknads- och utställningsplats. Tångadagen återupplivades 1986 och idag används delar av heden till allehanda evenemang.

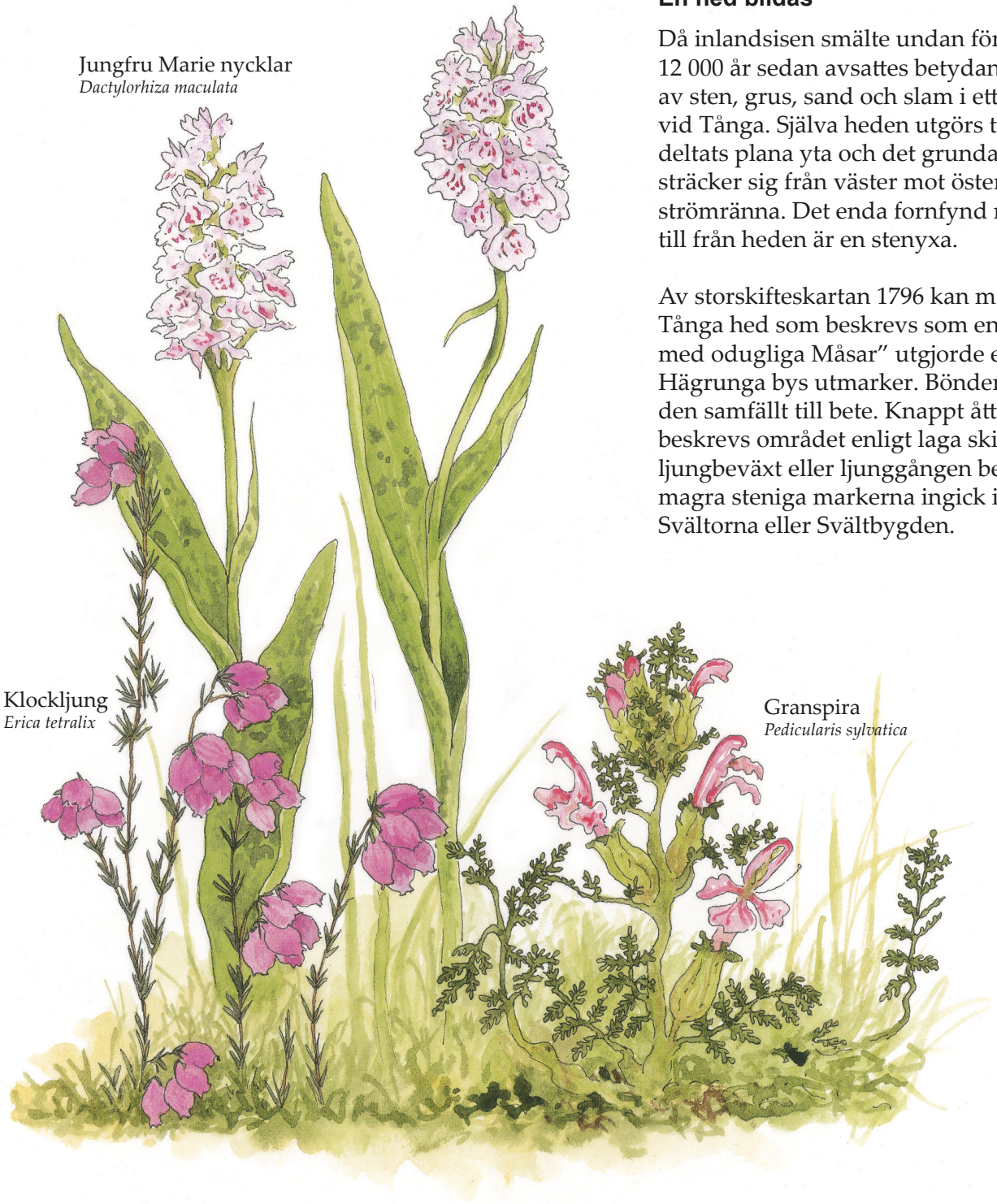
En hed bildas

Då inlandsisen smälte undan för omkring 12 000 år sedan avsattes betydande mängder av sten, grus, sand och slam i ett isälvsdelta vid Tånga. Själva heden utgörs troligen av deltats plana yta och det grunda fuktstråk som sträcker sig från väster mot öster tros vara en strömränna. Det enda fornfynd man känner till från heden är en stenyxa.

Av storskifteskartan 1796 kan man utläsa att Tånga hed som beskrevs som en ”sandhed med odugliga Måsar” utgjorde en del av Hägrunga bys utmarker. Bönderna utnyttjade den samfällt till bete. Knappt åttio år senare beskrevs området enligt laga skiftes karta som ljungbeväxt eller ljunggången betesmark. De magra steniga markerna ingick i de så kallade Svältorna eller Svältbygden.

Under A2:s tid bidrog den militära verksamheten och tidvis även fårbete starkt till att bevara hedlandskapet. När regementet under 1950-talet motoriserades övertog hjultraktorer hästarnas platser men då markanvändningen minskade började heden växa igen och en stor del av området är idag skogsmark dominerad av gles tallskog.

Syftet med det cirka 39 hektar stora naturreservatet som avsattes 2003 är att bevara och hävda det värdefulla kulturlandskapet och förekomsten av rödlistade och sällsynta arter. Hedens öppna delar som ligger närmast skogen och som inte har störts av rotorslåtter är de allra mest artrika.

Jungfru Marie nycklar
Dactylorhiza maculata

Klockljung
Erica tetralix

Granspira
Pedicularis sylvatica

Mosippa
Pulsatilla vernalis

Brudbröd
Filipendula vulgaris

Slåttergubbe
Arnica montana

Näringsfattiga välhävdade hedar är mycket värdefulla för den biologiska mångfalden. Dessa naturbetesmarker utgör en av landets mest artrika biotoper. På Tånga hed hittar man **brudbröd**, **slåttergubbe**, **kattfot** och **jungfrulin**.

Här växer också backsippa, gökärt, gulmåra, nattviol, blåtåtel och många andra örter och gräs. Under blomningen bjuder växterna mängder av fjärilar, blombockar och andra insekter på pollen och nektar.

Kattfot
Antennaria dioica

Jungfrulin
Polygala vulgaris

Klockgentiana
Gentiana pneumonanthe

Under högsommaren flyger den mycket sällsynta **alkonblåvingen** över fuktiga delar av heden. Den lägger sina ägg på **klockgentianans** blomknoppar där larven en tid lever av växten. Ett märkligt samliv inleds sedan med myror som bär den hem till boet.

Alkonblåvinge
Maculinea alcon

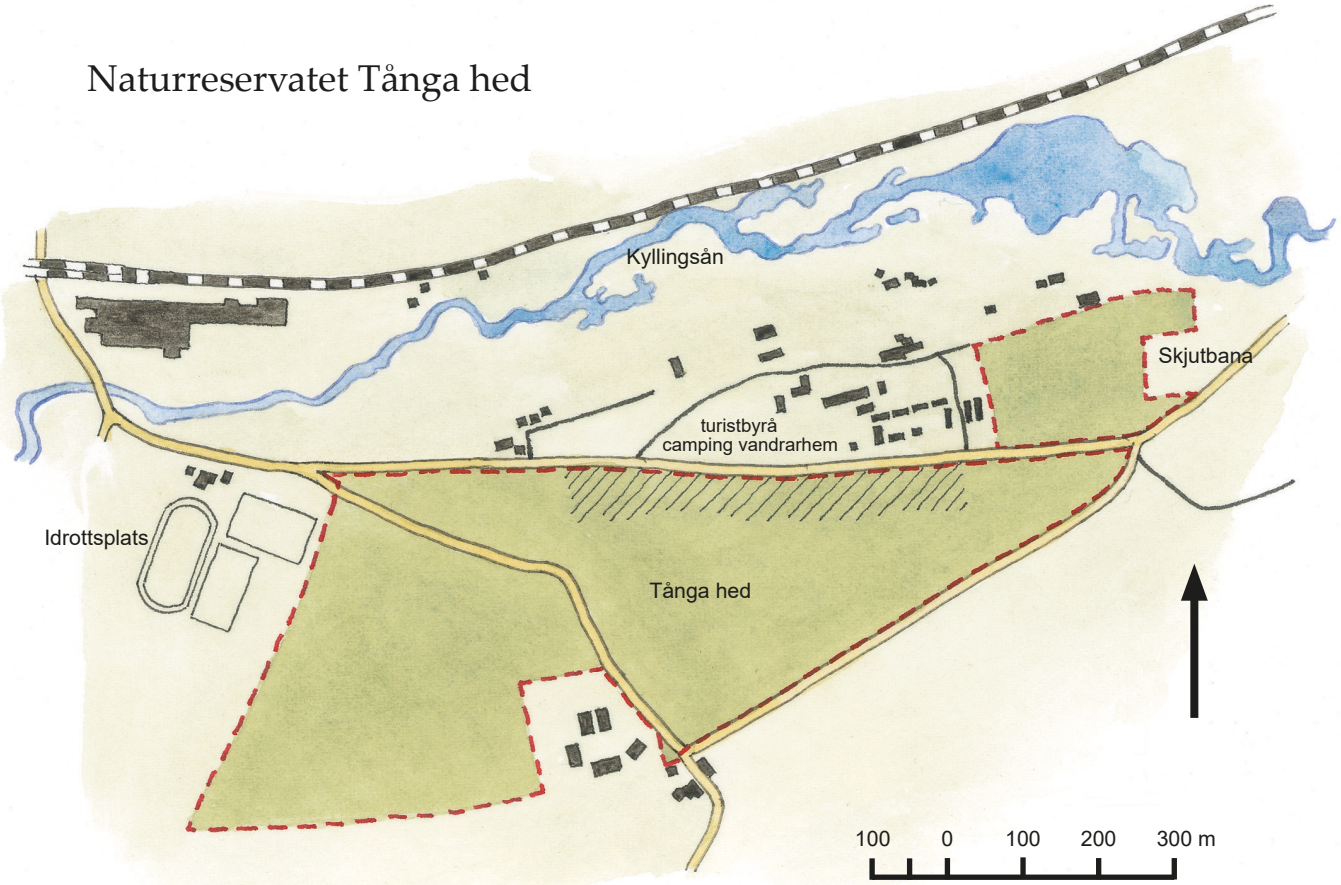
Fjärilslarven avger ett doftämne som gör att myrorna matar den som om den vore deras egen avkomma. Larven förpuppas och kryper som nykläckt ut i det fria innan den torkar sina vingar.

Mosippan (föregående sida) som är mycket sällsynt hittar man numera främst på ljunghedar. Den har läderartade vintergröna blad och gynnas av den ytliga ljungbränning man sedan 1970-talet har utfört på Tånga hed. Den lilla ettåriga **ljungögontrösten** växer alltid tillsammans med ljung och är svår att upptäcka. Frönas grobarhet är kort och den är mycket konkurrenssvag.

Ljungögontröst
Euphrasia micrantha

Naturreservatet Tånga hed

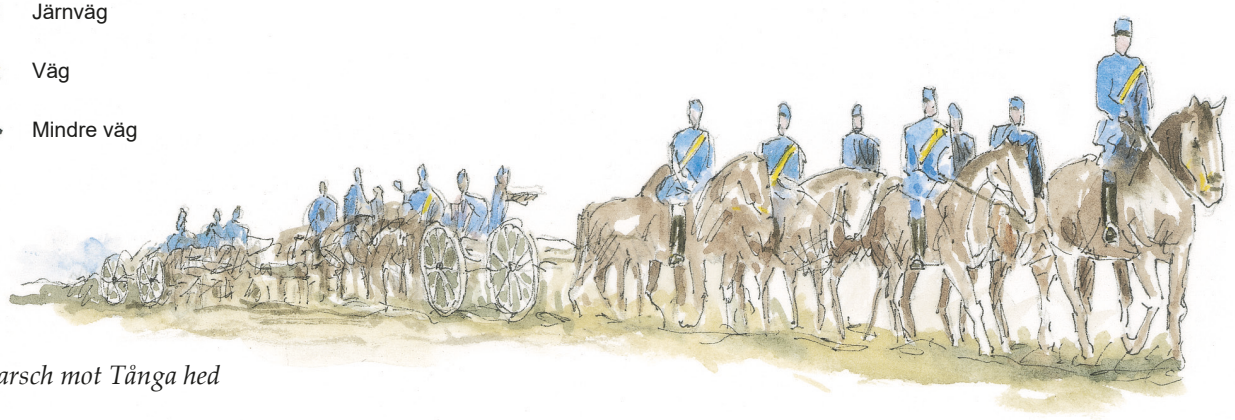
Reservatsgräns

Naturreservat

Järnväg

Väg

Mindre väg

På marsch mot Tånga hed

2026-10-13

Vägbeskrivning

Vid E20, 7 mil norr om Göteborg och vid riksväg 42 mellan Borås och Trollhättan, ligger Vårgårda. Från vardera avfarten är det 2 km till Tånga hed som är skyltat.

Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

Västkuststiftelsen
Naturvård & Friluftsliv

I samarbete med
Länsstyrelsen i Västra Götalands län
och Västra Götalandsregionen

Text: Ulla Åshede
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
Västkuststiftelsen 2005